

י"ד
בתשרי

יום ד'

(בבא בתרא קיג)

פרק ה'

הַפָּרָק הַחֲמִישִׁי - "שׁוֹר שֶׁנֶּגַח אֶת הַפָּרָה" - פּוֹתַח בְּהַשְׁלֵמַת הָעֶסוֹק בְּנוֹשֵׂא "שׁוֹר הַמְזִיק", שֶׁעֶסְקוּ בוֹ הַפָּרָקִים הַקּוֹדְמִים, וְלֹאֲחֹר מִפֶּן הוּא עוֹסֵק בְּדִינֵי "בוֹר", כְּהַמְשָׁךְ לַהֲרַחֵבָה בְּדִינֵי חֲמִשָּׁת הַמּוֹעֲדִים שֶׁנִּשְׁנֶה בַּפָּרָק הָרִאשׁוֹן.

שְׁשֵׁה נוֹשָׂאִים עֲקָרִיִּים בַּפָּרָק:

- הַשְׁלֵמַת דִּינֵי שׁוֹר הַמְזִיק.
- דִּין נְזָקִים שֶׁאֲרָעוּ כְּתוֹצֵאָה מֵהַכְּנֶסֶת חֲפָצִים לְחֻצֵר פְּרָטִית.
- פְּרוֹט סוּגֵי הַבּוֹרוֹת שֶׁמִּתְחַיְבִים עַל נְזִיקָהֶם.
- אֲפָנֵי פְטוֹר מִחַיּוּבֵי בּוֹר הַמְזִיק.
- אֲלוֹ נְזָקֵי בּוֹר הֵם בְּכֻלָּל חַיּוּבֵי תְשׁוּבָה.
- בְּאֹר מְקוֹמוֹת אַחֲדִים כְּתוּרָה שֶׁבָּהֶם הִזְכְּרוּ בְעֲלֵי חַיִּים מְסִימִים, אֲךָ דִּין כָּל בְּעֲלֵי הַחַיִּים שׁוֹהֵה בָּהֶם.

משנה א'

מִשְׁנֵה זוֹ עוֹסֵקֶת בְּמִקְרִים שֶׁל סֶפֶק לְגַבֵּי חַיּוּב תְשׁוּבָה שֶׁל שׁוֹר הַמְזִיק.
הַמִּשְׁנָה תִּצְיֵג שְׁנֵי מִקְרֵי סֶפֶק: לְגַבֵּי גְבַה הַנֶּזֶק, וְלְגַבֵּי עֶרְךָ הַשׁוֹר הַמְזִיק, שֶׁהוּא תָם וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא מְגוּפוֹ.

ביאור

1 שׁוֹר תָּם שֶׁנֶּגַח פָּרָה מְעַבְרָת, וְנִמְצָא עֲבָרָה מִת לְצִדָּה, אֲךָ אֵין יְדוּעֵ אִם

בבא קמא פרק ה' א' = א'

1 שׁוֹר שֶׁנֶּגַח אֶת הַפָּרָה וְנִמְצָא עֲבָרָה בְּצִדָּה, וְאֵין יְדוּעֵ אִם

היום נלמד:

משנה

בבא קמא
פרק ה' משנה א'

גמרא

ספרא, אמר
פרק טז

תוכנה מרגשת

חבל לבזבז
את הדג

לך ולמשפחה

מסכת בבא בתרא
דף ק"ג

זוהר

במדבר קכ:

הלכה

הלכות הישיבה
בסוכה
הלכה כ"ה-כ"ז

מקורות והערות

א. על פי המאירי בהקדמה לפרק, דף מו/א.

הפילתו לפני הנגיחה ואין המזיק צריך לשלם בגין נזקו של העבר, או שמא מחמת הנגיחה הפילתו, ועליו לשלם גם בגינו - כך הוא הדין:

משלם חצי נזק משוי הפרה, כדין שור תם, ורבע נזק משוי העבר, מחמת הספק (אם היה השור מועד, היה משלם נזק שלם לפרה וחצי נזק לעבר).

² כמו כן פרה תמה מעברת, שנגחה שור ונמצא ולדה לצדה, ואין ידוע אם ילדה אותו לפני הנגיחה ואין הולד שתף לנגיחה, ולפיכך המזיק גובה את דמי הנזק מן הפרה בלבד, ואם הפרה אינה בפנינו, כגון שברחה - יפסיד; או

שמא לאחר הנגיחה ילדתו, ורשאי המזיק לגבות את הנזק גם ממנו - כך הוא הדין: רשאי לגבות חצי נזק מן הפרה או רבע נזק מן הולד מחמת הספק.

בגמרא מבאר שמשנתנו כדעת סומכוס הסובר: "ממון המטל בספק חולקים", אף חכמים חולקים ואומרים: "זה כלל גדול בדין: המוציא מחברו עליו הראיה" ועד שלא יביא הנזק ראיה אינו יכול לתבע מאומה עבור נזקי העבר במקרה הראשון, ובמקרה השני אינו יכול לגבות מאומה מן העבר.

עד שלא נגחה ילדה,
אם משנגחה ילדה,
משלם חצי נזק לפרה
ורביע נזק לולד.² וכן
פרה שנגחה את השור
ונמצא ולדה בצדה,
ואין ידוע אם עד
שלא נגחה ילדה, אם
משנגחה ילדה, משלם
חצי נזק מן הפרה
ורביע נזק מן הולד:

הַמְכָּשׁוּל שֶׁצָרִיף לְהַזְהֵר מִמֶּנּוּ בַּדֶּרֶךְ אֶל הַיְעָרִים

ספרא, אמר פרק טז

ביאור

כְּדֵי שֶׁאֲרַבְעַת הַמֵּינִים יִהְיוּ כְּשָׂרִים לְסִכּוֹת, לֹא דֵי בְּכָךְ שֶׁלֹּא יִהְיוּ בָּהֶם פְּגָמִים וּכְתָמִים, אֲלֵא חֲשׁוֹב לְהַקְפִּיד גַּם שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶם מִשׁוֹם גָּזֵל.

עָרַב סִכּוֹת הַיּוֹם, וּבִשְׁלֵב זֶה אָנּוּ מְקוּיִם שֶׁלְכַלְכֶּם כְּכַר יֵשׁ אֲרַבְעַת הַמֵּינִים כְּשָׂרִים. כִּידוּעַ, יִשְׁנֵם אֲנָשִׁים הַמְשַׁקְעִים שְׁעוֹת רַבּוֹת בְּסִיּוּרִים בַּחֲנוּיֹת וּבְדוּכָנִים וּבְבִדְיָקָה מְדַקְדָּקֵת שֶׁל הַמְצָגִים הַשּׁוֹנִים, עַד

שֶׁהֵם מוֹצְאִים אֶת אֲרַבְעַת הַמֵּינִים הַמְהַדְרִים בְּיוֹתֵר, וּמוֹכְנִים לְשֵׁלֵם עֲלֵיהֶם סְכּוּמִים נִכְבְּדִים. אוּלַם לֹא פָחוֹת מֵאֲשֶׁר הַהַדוּר בְּפִרְאָה, חֲשׁוֹב לְהַקְפִּיד גַּם עַל הַבֵּט נוֹסֵף שֶׁל הַכְּשָׁרוֹת - הַלּוֹא הוּא הַזְהִירוֹת מִגָּזֵל וּמִלְקִיחַת דָּבָר מֵהַ שְׂאִינוֹ שֶׁיֵּךְ לָנוּ. כַּמּוּבָן, אֲסוּר לְגַזֵּל שׁוֹם דְּבָר, אוּלַם הַתּוֹרָה מְזַהֶרָה בְּנִפְרָד עַל הַלּוּבֵב וְאֲרַבְעַת הַמֵּינִים, וּמְבַהֶרָה שְׂאִין אָדָם יוֹצֵא בָּהֶם יְדֵי חוֹבְתוֹ אִם הִגִּיעוּ לְיָדוֹ בְּאִסּוּר.

בְּעַל הַרְוֻקָּה^א מְבִיא רִמּוֹ יְפֵה לְכַךְ. בְּמִזְמוֹר קי"ט בַּתְּהִלִּים יִשְׁנֵם 4 פְּסוּקִים, שֶׁבְּכָל אֶחָד מֵהֶם 4 מַלִּים בְּלִבְד: "בְּפִקּוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאִבִּיטָה אַרְחֻתֶיךָ"; "וְאֲשַׁתְּעֶשֶׂע בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי"; "סַעֲפִים שָׁנֵאתִי וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי"; "קְרֵאתֶיךָ הוֹשִׁיעֵנִי, וְאֲשַׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ". אִם נֶעֱזַן בְּאֲרַבְעַת הַפְּסוּקִים הַלְלוּ, נִמְצָא שְׁמוֹפִיעוֹת בְּדָן כָּל אוֹתִיוֹת הָאֶלֶף בֵּית - מְלִבְד שֶׁלֵּשׁ אוֹתִיוֹת: ג, ז, ל. וְזֵהוּ רִמּוֹ לְכַךְ שֶׁאֲרַבְעַת הַמֵּינִים פְּסוּלִים אִם יֵשׁ בָּהֶם גָּזֵל.

אֲבָל מֵהַ הַקָּשֶׁר בֵּין אֲרַבְעַת הַפְּסוּקִים הַלְלוּ לְאֲרַבְעַת הַמֵּינִים, מְלִבְד זֶה שִׁישׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶם אֲרַבַּע מַלִּים?

הַסֵּבֵר לְכַךְ כּוֹתֵב בְּעַל הַ"שְׁפַת אֲמֵת"^ב, הַמְבִיא אֶת דְּבָרֵי הַרְוֻקָּה, וּמְפָרֵשׁ אוֹתָם כִּךְ: הַפְּסוּק "בְּפִקּוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה, וְאִבִּיטָה אַרְחֻתֶיךָ" מְסַמֵּל אֶת

גמרא
יד בתש"ו

מקורות והערות

א. מובא בספר "אוצרות התורה". ב. שפת אמת, סוכות תרמ"ח.

ביאור

האֲתָרוּג, הַמִּיּוֹצֵג אֶת הַיְהוּדִים שֵׁישׁ בָּהֶם גַּם תּוֹרָה וְגַם מִצְוֹת, וְלִכֵּן מְזַכְּרִים בַּפְּסוּק זֶה לְמוֹד הַתּוֹרָה ("פְּקוּדֵיךְ") וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת ("אֲרַחֲוֶיךָ"). הַפְּסוּק "סַעֲפִים שָׁנְאֹתִי וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי", שֶׁמְזַכֵּר בּוֹ רַק לְמוֹד תּוֹרָה, מְסַמֵּל אֶת הַלּוֹלֵב - הַמִּיּוֹצֵג אֶת אֵלֶּה שֵׁישׁ בָּהֶם תּוֹרָה וְלֹא מִצְוֹת; הַפְּסוּק "וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בַּמִּצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי", שֶׁמְזַכֵּר בּוֹ רַק קִיּוּם מִצְוֹת, מְסַמֵּל אֶת הַהֶדֶס - יְהוּדִים שֵׁישׁ בָּהֶם מִצְוֹת וְלֹא תּוֹרָה; וְהַפְּסוּק "קְרֵאתֶיךָ הוֹשִׁיעֵנִי, וְאַשְׁמְרָה עַד־תֵּיךְ" רוֹמֵז לְעֵרְבָה, שְׂאִין בַּה תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְלִמְרוֹת זֹאת בָּה עוֹשִׂים אֶת הַ"הוֹשַׁעְנוֹת" וְקוֹרְאִים לָהּ 'לְהוֹשִׁיעַ אוֹתָנוּ. כְּעַת מוֹבֵן כִּי צַד אַרְבַּעַת הַפְּסוּקִים הַלְלוּ, שֶׁמֵּהֶם נִעְדְּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת גּוֹל, מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ לְהִזְהָר מִגּוֹל בְּמִיּוֹד בְּכָל הַנוֹגַע לְאַרְבַּעַת הַמִּיּוֹצֵגִים.

אֲבָל הַלְמוּד הַזֶּה רִלְבִּנְטִי לְתַחֲוּמִים רַבִּים בְּחַיִּים. דּוֹקָא כְּאֲשֶׁר מְדַבֵּר בְּעִנְיָנִים חֲשׁוּבִים, בְּדַבְרִים שֶׁבְקִדְשָׁה, עֲלוּלִים אֲנָשִׁים לְמִצּוֹא הַתֵּר לְעַצְמָם לְעַל גִּנּוּת, לְרַמּוֹת קֶצֶת, וְלַעֲשׂוֹת אֶת הַדְּבָרִים בְּצוּרָה לֹא הַכִּי יִשְׂרָה - כִּי הַלּוֹא "הַמְּטַרָה מְקַדְּשֶׁת אֶת הָאֲמִצְעִים". בְּדִיּוֹק מִפְּנֵי זֶה מְזַהֵרָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה. גִּזְל אֲסוּר לֹא רַק כְּאֲשֶׁר הוּא נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֲבָרִינִים תְּאֵבִי בְּצַע שְׂרוּצִים כֶּסֶף כְּדֵי לְסַפֵּק אֶת תְּאוֹתֵיהֶם, אֲלֵא גַם כְּאֲשֶׁר הוּא נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי יְהוּדִים טוֹבִים שֶׁמְשַׁתְּקָקִים לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת בְּהַלְכָתָן. כְּכָל שֶׁהַמְּטַרָה נַעֲלָה וּמְקַדְּשֶׁת יוֹתֵר, כִּף גְּדוֹל הַסְּכּוֹן שְׂאֲנָשִׁים יִתִּירוּ לְעַצְמָם לְחַטָּא בְּדַרְךְ אֲלֵיָהּ. אֲבָל לֹא זֶה רְצוֹנוֹ שֶׁל ה'. רַק נְקִי כְּפִים וּבָר לִבָּב, הוּא זֶה שְׂיֻכַּל לְעֲלוֹת בְּהַר ה' וְלִקְוֹם בְּמִקּוֹם קִדְשׁוֹ.

גמרא
י"ד בתשרי

חבל לבזבז את הדג

תובנה
מרגשת

טדסונ יזמי שאיר לכס את היום

מסכת בבא בתרא ■ דף קי"ג

בנות צלפחד

צלפחד מת במדבר ובנותיו באו בטענה למשה רבנו שיצוה שאת הנחלה שאביהן היה אמור לקבל בארץ ישראל - תירשנה הן, הבנות. משה רבנו שאל את הקב"ה והוא אמר שאכן בנות צלפחד צודקות והן תקבלנה את חלקן בארץ.

ואז טענו בני שבט יוסף, השבט של צלפחד, שהדבר עלול לגרום שנחלה של שבט יוסף תעבור לשבט אחר, אם הן תנשאנה לבני שבטים אחרים.

אכן התורה ציותה ציווי מיוחד לבאי הארץ שכל בת שירשה נחלה מאביה אינה רשאית להתחתן עם איש משבט אחר, כדי שלא תעבור נחלת השבט לשבט אחר.

מדוע באמת אם הן מתחתנות עם בן שבט אחר, הנחלה עוברת לשבט אחר?

על פי התלמוד ישנן שתי אפשרויות שפך יקרה: א. אם האישה תמות, בעלה יירש אותה. ב. גם אם בעלה ימות לפנייה, הבנים שלה הרי שיכיים לשבט של בעלה והם יירשו את נכסיה ולא אנשי השבט שלה.

קרוב ללב

במדבר קכ:

תרגום

מהו תפלין? תפלה של ראש, ושל יד. ולתקנם בקשר אחד בשמאל, ועל הלב, כפי שבארנו (שיר השירים ב, ו) "שמאלו תחת לראשי" וגו'. וכתוב (שם ח, ו) "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך".

מהו תפלין, תפלה של ראש, ושל יד. ולא תקנא לון בקשורא חדא בשמאלא, ועל לבא, במה דאוקימנא "שמאלו תחת לראשי" וגו'. וכתיב "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך".

לפני שנכנס לחג הסכות וחל המועד בהם אין מניחים תפלין, נמצא את היום הזה בו עדין מניחים תפלין, ללמוד על מעלתן. הזהר הקדוש מושיב שתפלין של יד הן בשמאל כנגד הלב, והן החותם שהקב"ה מבקש לשים על לבו של אדם. בקשה זו מבטאת, שהתפלין הן אות של חבור ואהבה בין ישראל לאביהם שבשמים. פסוקים אלו שהזהר הקדוש מצטט לקוחים משיר השירים, שיר האהבה בין הקב"ה לעם ישראל. את הפסוק "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך, פי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה, רשפיה רשפי אש שלהבתי" מפרש רבי יוסף קמחי כך: "כחותם על לבך - זו היא אהבה בסתר, כחותם על זרועך - בגלוי, שנאמר 'חשף ה' את זרוע קדשו', כלומר: ועמך התפלין הם בקשה שו בסתר ובגלוי תהיה אהבתך לי, ולא אפרד ממך, פי עזה כמות אהבתי אליך, קשה כשאל קנאתי שקנאתי לאמות העולם בראותי מלכותם וממשלתם, ואני - שהייתי קדם גבירה - בשפולה וגלמודה גולה וסורה, ורשפי הקנאה בלבי כרשפי אש שלהבת. ונוסף השם על שלהבת - לגדל הדבר מאד ולעצומו". וכאשר אדם שם חותם זה על ראשו וזרועו, הרי בכך מטרה עצמו ומבטח לו להיות אחוז בקדשה, וכפי שפותר הרמב"ם: "שכל זמן שהתפלין בראשו של אדם ועל זרועו הוא ענו וירא שמים, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה ואינו מהרהר מחשבות רעות, אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק" (הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה ד, כה).

כה. לתאבון

אכילת כזית הפת בספכה בליל יום טוב ראשון של חג הסוכות, צריכה שתהיה לתאבון. על כן, לא יאכל אדם בערב חג הסוכות מבעוד יום, באופן שעל ידי כך אכילתו בלילה לא תהיה לתאבון. והינו, משעברו תשע שעות זמניות מתחלת היום ומתחלת שעה עשירית, לא יקבע אדם סעודה ולא יאכל מאכלים המונעים אותו מלאכל בלילה לתאבון.⁶⁹

כו. שנה בספכה

בכל שבעת ימי חג הסוכות ישנים בספכה, בין ביום ובין בלילה.⁷⁰

כז. שנת עראי

אף על פי שלענין אכילה מתר לאכל 'אכילת עראי' חוץ לספכה, מכל מקום לענין שנה, אין ישנים חוץ לספכה אפלו 'שנת עראי'.⁷¹

אסור שנת עראי אינו רק כשהוא ישן על גבי מטתו, אלא אפלו אם ישן כשהוא מניח את ראשו בין ברביו, שבאופן זה אינו יכול להשתקע בשנה, חיב לישן בספכה.⁷²

הטעם לכך הוא, שבענין השנה אין חלוק בין עראי לקבע, ואפלו שנה כל שהיא נחשבת לקבע, שפעמים אדם מנמנם מעט ודי לו בכך, והיא שנת קבע שלו.⁷³

אמנם כתבו הפוסקים, שאפשר ששנת עראי במשך זמן של פחות מדקה ובדי הלוך מאה אמה, אינה חיבת בספכה.⁷⁴

מקורות והערות

69. ברמ"א שם סעי' ג' כתב שלא יאכל ביום מחצות ואילך כדי שיאכל בסוכה לתאבון. אמנם במ"ב שם ס"ק כ"ז כתב שהאחרונים הסכימו לדינא, שאין איסור אלא מתחילת שעה עשירית, וכמו שפסק השו"ע לענין ערב פסח בסי' תע"א. וכן בכף החיים שם אות ס' הביא דברי האחרונים בזה.
- מותר לאכול מעט פירות וירקות, וכן בשר ודגים וביצים - עיין בסי' תע"א סעי' א' ובמ"ב שם לענין ערב פסח. והוא הדין לענין ערב סוכות.
70. סי' תרל"ט סעי' ב'.
71. שם.
72. שם בבה"ל ד"ה אפילו שינת עראי ובכף החיים אות כ"ו.
73. שם במ"ב ס"ק י"א ובשו"ע הרב שם סעי' ז' ובכף החיים שם.
74. שלענין איסור שינת עראי בתפילין, מצינו שאין איסור כשהוא ישן שיעור זה, ואפשר שגם לענין סוכה הדין כן - שם במ"ב ס"ק י"א ובכף החיים אות כ"ז בשם הפרי מגדים.